

Eva Ström. Foto: Emil Malmberg.

Åsa Magnusson
Om Eva Ströms
Jag såg ett träd

»VAD är det för en tid, säg vilken måne / drev blodröd över himlen ner i vassen«. Så inleds dikten »Vassprinsessan« i Eva Ströms senaste diktsamling *Jag såg ett träd* (Bonniers 2022). Diktens ljudrim och jämna rytm manar fram bilder av en orolig tid där träden kan ge tröst och läkedom. Från allra första sidan dras läsaren in i en virvelström av platser, varelser och händelser som länkas samman i dikterna. Här blandas högt och lågt, profant och heligt, dröm med verklighet och dikter i bunden form med fri vers. Jag kommer att tänka på den flamländske renässansmålaren Pieter Bruegel den äldre, vars precisa och ofta dramatiska bilder innehåller en liknande variation och rikedom. En annan association som dyker upp är Den heliga Birgittas uppenbarelser. I dem ryms vardagen och det heliga sida vid sida. Birgitta är också en av de återkommande gestalterna i *Jag såg ett träd*, där läsaren får möta henne i olika former.

Eva Ström debuterade för 45 år sedan och har sedan dess författat såväl diktsamlingar som romaner och pjäser. Hon har ett mångsidigt författarskap bakom sig och inte minst hennes översättning av Shakespeares sonetter (2010) med tillhörande kommentarer ger prov på samma förmåga att ledigt röra sig mellan olika nivåer.

I *Jag såg ett träd* är blicken omväxlande riktad mot en värld som har varit, en som pågår och en som kan anas. Den fasta punkten och nyckelgestalterna är träden. De stora popplarna, vildaplarna, avenboksträden och robiniorna, som diktens vi befinner sig under i samlingens inledande dikt »Under träden«, för varsamt läsaren till den plats där ambulansen väntar i en värld i vilken coronapandemin har gjort sitt intåg. En tid i förändring, där »de dendrologiska klockorna går i otakt« som det heter i dikten »Faraos dröm«, men där träden som så många gånger förut ledsagar oss. Den uråldriga relationen avspeglar sig såväl i språket som i vår mytologi, vilket Ström på flera ställen påminner läsaren om. I dik-

ten »Med en skog i mitt namn« vänder hon blicken mot Vadstena klosterkyrka, där träskulpturen *Den extatiska Birgitta* står, och låter diktjaget fråga:

Var det lind, ask eller ek?

Hur såg trädet ut, var fälldes det, och vilken årstid?

Var det en lind som bar minnet av sina hjärtformade blad, sin tunna vinge eller sina honungsdrypande gula blommor

Trädet reduceras inte utan stiger fram som den levande varelse det en gång har varit och dess öde sammanflätas med Den heliga Birgittas.

Förutom Den heliga Birgitta finns det ett myller av gestalter i dikterna och det är varken enkelt eller nödvändigt att alltid veta vem som är vem i dem. I stället inbjuder de till kurragömmalekar där läsaren genom referenser och anspelningar får vara beredd på att allt i en handvändning kan förändras. På samma sätt som när vi oväntat drabbas av sjukdom eller när vi plötsligt inte känner igen oss i den värld vi är vana vid. Att förändring och förvandling tillhör livets villkor är ingenting nytt, däremot har människor förhållit sig till det på olika sätt i olika tider.

Eva Ströms dikter befolkas inte sällan av gestalter som visar vägen och trotsar tidens orostecken. Det är spännande att bege sig in i en värld där i ena stunden den sibiriska björken ber en bön för »mannen från Omsk« (Navalnyj) för att i nästa stund ta del av en helgonenkät där Den heliga Birgitta, det iriska helgonet Brigid, Karen Blixen och ett baobabträd får svara på frågor om vad slutgiltig kunskap är och vad de lever efter. Lägg därtill vardagsrapporter om de tilltagande skogsbränderna i Kalifornien, ett besök i ett grävlingsgryt och neddykandet i en liten brun necessär, där ett avsked kan anas. Dels genom de vardagliga föremålen som räknas upp, dels genom meningarna som upprepas såväl i presens som i preteritum och antyder en

Omslag: Johan Melbi. Målning: Eva Ström.

verklighet där båda tidsformerna närvarar. I en tidigare diktsamling, *Utskuret ur ett större träd* (2013), utgörs minnet av en resenecessär tillhörande diktjagets döde far, en del av svaret på frågan (som också är diktens titel) »Var börjar en människa?«. I dikten »Om morgonen« i *Jag såg ett träd*, när »varje dikt är ett yxhugg«, vidgas perspektivet. Metaforen skapar återigen en bro mellan träd och människa som ger ett indirekt svar på frågan. Gränser, som början och slut, är hållpunkter vi frågar efter när vi känner oss osäkra i tillvaron.

För den troende är Gud en orienteringspunkt. Att känna Guds närvaro eller inte kan vara avgörande i en svår stund. Men vem tjänar honom bäst? I dikten »Gudstjänare« är svaret de långsamt växande platanerna.

Det ställs många frågor i *Jag såg ett träd*. Långt ifrån alla kräver ett svar. Att visa sin okunnighet är ett sätt att vara i världen, visa sig skör istället för säker. I dikten »Drontens dom«, som anspelar på en scen ur *Alice i*

Underlandet, får vi också veta att det finns flera vägar till svaren:

alla som springer åt olika håll
i olika riktningar och i olika hastighet
kommer samtliga på första plats
och erhåller sitt utrotningshotade pris

Kunskap kan se ut på många sätt, varav dikten, jämte matematiken och sagan är olika vägar att söka den på.

I dikten med titeln »Kunskapen« står att läsa: »... En narr har alltid bättre / omdöme än den binära computern«. Kanske är narren en träffande bild av poeten? Den som trots hot om undergång och ödeläggelse vågar säga som det är och inte räds de tvära kasten mellan högt och lågt. Inte räds att söka de stora frågornas svar i det vardagliga och oansenliga. Den som likt träden då och då behöver svalka sig i de välgörande regnen och stillsamt fråga:

Var inte världen redan fulländad?
Var inte redan lindträdet sådant?
Med sitt hjärtformade blad?
Med sin vinge?
Med sin honung?

Vem ville ändra detta till det bättre?
Vem ville häda så?
Strödde inte almen sin konfetti?
Över oss?
Över oss alla?

(»Var inte världen«)

EN PANDEMI GÅR ÖVER VÄRLDEN

En pandemi går över världen
av trädälskare
Inte bara Dafne flyr i lagerns klädnad
människor söker sig också till träden, flyr in under barken
för att låta sina ådror få susa av sav.
Jag som är född under björkens måne
söker mig till den sibiriska björkens vita gestalt
kryper in och låter mig inneslutas
av en bark vitare än snö
kyler min nacke av iskalla vintrar i augustihettans
obarmhäftiga tid
lycklig över att jag också nu kan rita mina tecken i nävern
och forma den till läsning och skrift.
Som druiderna i den mörkaste månaden
täljer jag mig en vagga av fläder
som kan omsluta det som ska hända det nya året
om det så är ett spädbarn, ett rotskott eller en kommande oro.
Under bokarna vid kyrkogården
sitter en åldring i grå rullstol under kronorna
alldeles stilla blickar han mot bilarna i rondellen
men hans inre blick ser åt det andra hållet
in under den sidengråa barkens släta hud
som påminner om ett minne från ungdomen
han aldrig har ansträngt sig för att glömma.
Dafne låter sitt hår flöda i trädets krona,
hon är oåtkomlig för varje älskare
men alla som går förbi känner hennes blyga doft
som inte längre retar till stordåd men till melankoli.
Innesluten i den vita stammen
ropar jag till henne: Stå träd, stå träd, stå träd
och låter henne läsa dikten
som på långt håll kan lysa också genom vinternatten.

EVA STRÖM

Ur *Jag såg ett träd*, 2022.